

אוניברסיטת בר-אילן

תפקודים ניהוליים ומיומנויות שפה של ילדי עובדים זרים

וילדי פליטים בסביבה חינוכית רב-שפתית

עדי מרום

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך בבית-הספר לחינוך

של אוניברסיטת בר-אילן

תשע"ה

רמת גן

תקציר

תפקודים ניהוליים מזוהים כמרכיבים חיוניים והכרחיים להתפתחות הקוגניטיבית, הרגשית והחברתית, למיומנויות שפה ולמיומנויות שונות הדרושות ללמידה. מחקרים מראים שגידול ילד כדו-לשוני תומך, מעודד ואף מאיץ את התפתחות התפקודים הניהוליים. המחקר הנוכחי בוחן מרכיבים הקשורים ברמת החשיפה לשפה נוספת (שפת המדינה, עברית), והכוללים את משך שנות השהייה בארץ, משך השנים בה הילד למד במערכת חינוך דוברת עברית והשפה הדבורה בבית (האם כללה שימוש בשפה העברית או לאו) ואת תרומתם למיומנויות שפתיות, והקשר בין רמת החשיפה לשפת המדינה עם היכולות של התפקודים הניהוליים לרבות זיכרון עבודה, יכולות עכבה וגמישות מחשבתית. במחקר זה נבחנה אוכלוסייה המורכבת מילדי מהגרים לצורכי עבודה וילדי פליטים ממדינות שונות, ממיצב סוציו-אקונומי נמוך, בעלי רקע תרבותי-שפתי מגוון. משתתפי המחקר הם בדרכם להפוך להיות דו-לשוניים, הם לומדים במסגרת חינוכית הדוברת את השפה השלטת במדינה (עברית), שזוהי שפתם השנייה ורבות אפילו השלישית או יותר. במסגרת חינוכית זו, מרבית התלמידים הלומדים בה הינם דו-לשוניים או רב-לשוניים.

המחקר הנוכחי נערך בשני גני חובה הממוקמים בשני בתי-ספר המקיימים תוכנית זו. במחקר השתתפו 63 ילדים בגילאי חמש שנים וחודש ועד שבע שנים וחודש. כל משתתף עבר סדרת מבחנים ממוחשבים לבחינת יכולות התפקודים הניהוליים (Diamond, 2006), ומבחן סינון שפה (גורלינק, 1995). בנוסף, הגננות מילאו טופס לגבי נתוני רקע של המשתתפים והעריכו משתנים שונים הקשורים לדו-הלשוניות של כל ילד וילד.

יכולותיהם השפתיות של המשתתפים וכן ביצועיהם במטלות התפקודים הניהוליים נמצאו בתוצאות מחקר זה כגבוהים יותר במדדים שונים ככל שרמת החשיפה לעברית, עלתה. כלומר, ככל שהילדים שהו מספר רב יותר של שנים בארץ וזמן רב יותר במערכת חינוך דוברת עברית, כך יכולותיהם השפתיות ברוב מדדי השפה וכן בהערכות הגננות את שפתם יצאו גבוהות יותר ואף אחוז הדיוק שלהם ברוב תתי-מטלות התפקודים הניהוליים היה גבוה יותר. בנוסף, על פי הערכות הגננות, נמצא כי ילדים שדיברו עברית בביתם (בנוסף לשפתם הראשונה) היו בעלי יכולת דיבור טובה יותר בשפתם הנוספת, עברית.

המחקר שופך אור על הקשר שבין דו-לשוניות, התפתחות תפקודיו הניהוליים של הילד ומיומנויותיו השפתיות ומדגיש את רמת החשיפה לעברית, לרבות החשיפה לתוכנית חינוכית הדוברת שפה שונה משפת האם, ככזו המשפיעה על ההשגים בתחומים חשובים אלה. חשיבות

ממצאים אלה מקבלת משנה תוקף לנוכח הרקע הייחודי של אוכלוסיית המשתתפים - אוכלוסייה
בסיכון לקשיים שפתיים ובסיכון לקשיים ביכולות למידה על רקע מצב סוציו-אקונומי נמוך ומצב
חברתי-סביבתי ייחודי ומורכב.